

Dubravka SPEVEC

Geografski odsjek PMF-a Sveučilišta u Zagrebu
dspevec@geog.pmf.hr

Starenje stanovništva Varaždinske županije od 1961. do 2001.

SAŽETAK

Starenje je uz depopulaciju dominantan demografski proces u Hrvatskoj. U radu se analizira demografsko starenje i stupanj ostarjelosti stanovništva Varaždinske županije od 1961. do 2001., na administrativnoj razini gradova/općina. Iseljavanje stanovništva dugotrajno je utjecalo na negativna demografska kretanja i populacijsko pražnjenje mnogih gradova/općina Varaždinske županije, čime je bitno oslabljena njihova demografska osnovica i njihov ukupni ljudski potencijal, važan za cjelokupni razvoj i (re)valorizaciju prostora. Iako prema stupnju ostarjelosti stanovništvo županije pripada 3. tipu (starost), populacija gotovo polovine gradova/općina ima obilježja duboke i vrlo duboke starosti. Popisni podaci iz 1961. pokazali su da je već tada 25% administrativno-teritorijalnih jedinica Varaždinske županije prešlo »kritičnu« vrijednost indeksa starenja. Prema podacima za 2001., stanovništvo županije već je u poodmakloj fazi starenja, odnosno svaki peti stanovnik županije stariji je od 60 godina. »Okrnjenost« dobne strukture stanovništva većine gradova/općina u Varaždinskoj županiji nepovoljno će utjecati na reprodukciju i uzrokovati daljnju prirodnu depopulaciju, čime je postavljena velika prepreka budućemu uravnoteženom gospodarskom i društvenom razvoju.

KLJUČNE RIJEČI: Varaždinska županija, depopulacija, starenje stanovništva, dobno-spolna struktura

UVOD

Uz ukupnu depopulaciju starenje stanovništva dominantan je demoreprodukcijski proces u Hrvatskoj danas. On podrazumijeva povećanje udjela stanovništva dobne skupine 60 i više ili 65 i više godina u ukupnoj populaciji (Wertheimer-Baletić, 1999, 2004). Kontinuirano iseljavanje, nepovoljne gospodarske prilike, negativno prirodno kretanje i starenje stanovništva utječu na daljnje širenje prostora izrazite depopulacije. S obzirom na to da su depopulacija i starenje stanovništva u mnogim naseljima Hrvatske uzeli veliki zamah, velikom broju njih u dolednoj budućnosti prijeti izumiranje.

Da se proces starenja »ukorijenio« u Hrvatskoj, svjedoči visoki stupanj ostarjelosti stanovništva. On se odražava u činjenici da je prema popisu 2001. u Hrvat-

skoj bilo 15,7% starih 65 i više godina, indeks starosti (65 i više/0–14) iznosio je 91,9, a koeficijent dobne ovisnosti starih 23,4 (Nejašmić, 2005). Projekcije kretanja ukupnog broja stanovnika Hrvatske (Wertheimer-Baletić, 1999; Nejašmić i Mišetić, 2004) pokazale su da će se proces ukupne depopulacije nastaviti, a starenje stanovništva ubrzati, dok će demografsko izumiranje biti glavna odrednica populacijskog razvoja Hrvatske.

Analiza stupnja ostarjelosti stanovništva pojedinih županija (Nejašmić, 2005) pokazala je poprilično velike razlike. Stanovništvo većine županija, među kojima je i Varaždinska, karakterizira starost. Kontinuirano smanjenje kontingenta mladog stanovništva, uz istodobno povećanje udjela starije populacije, utjecalo je na sve nepovoljniju dobnu strukturu stanovništva Varaždinske županije te oslabilo njenu demografsku osnovicu i ukupni populacijski potencijal, o čemu svjedoče i promjene u udjelu mladih i starih u promatranom razdoblju (1961.–2001.). Dok je 1961. više od trećine (35,8%) stanovništva županije bilo u dobi do 19 godina (na razini Hrvatske taj je udio iznosio 34,3%), prema posljednjem popisu 2001. taj se udio smanjio na svega 24,2% (RH 23,8%). Da je starenje stanovništvo poprimilo karakteristike ubrzanog procesa, pokazuju podaci o porastu udjela stanovništva starog 60 i više godina. U Varaždinskoj županiji 1961. taj je udio bio 10,9% (na razini RH 11,8%), a 2001. gotovo se udvostručio – na 21,0% (RH 21,6%).

Predmet rada jest analiza procesa starenja i stupnja ostarjelosti stanovništva Varaždinske županije od 1961. do 2001. Usprkos pozitivnom kretanju ukupnog broja stanovnika, koje je županiju karakteriziralo sve do 1991., unutar županije uočene su znatne razlike u demografskim obilježjima i procesima. Dok su veći gradovi i centri rada bilježili pozitivna kretanja, mnoge općine zahvaćene su depopulacijom i demografskim starenjem.

Cilj rada jest utvrditi u kojoj su mjeri gradovi/općine Varaždinske županije zahvaćeni starenjem stanovništva i kako će to utjecati na njihov budući demografski, ali i društveno-gospodarski razvoj.

U radu se analiziraju podaci na administrativno-teritorijalnoj razini gradova/općina pet popisnih godina (1961.–2001.). Kako bismo mogli uspoređivati višedecetljetna demografska obilježja na razini nove administrativno-teritorijalne podjele (2001.), upotrijebljeni su podaci na razini naselja te svedeni na razinu teritorijalnog ustroja na dan popisa 2001. (31. ožujka). Prostor Varaždinske županije administrativno obuhvaća područja šest gradova (Ivanec, Lepoglava, Ludbreg, Novi Marof, Varaždin i Varaždinske Toplice) te 22 općine (Bednja, Beretinec, Breznica, Breznički Hum, Cestica, Donja Voća, Donji Martijanec, Gornji Kneginec, Jalžabet, Klenovnik, Ljubešćica, Mali Bukovec, Maruševac, Petrijanec, Sračinec, Sveti Đurđ, Sveti Ilija, Trnovec Bartolovečki, Veliki Bukovec, Vidovec, Vinica i Visoko) (sl. 1).

Slika 1: Administrativno-teritorijalna podjela Varaždinske županije (popis 2001.)

UKUPNA PROMJENA BROJA STANOVNIKA VARAŽDINSKE ŽUPANIJE (1857.–2001.) – EMIGRACIJA I DEPOPULACIJA

Varaždinska se županija, iako površinom (1262 km²) jedna od manjih u Hrvatskoj, ističe gustoćom naseljenosti od 146,4 st./km², što je iznad državnog prosjeka (78,4 st./km²) te je, uz Međimursku (162,4 st./km²) i Krapinsko-zagorsku (116 st./km²), najgušće naseljena županija u Hrvatskoj. Velika gustoća naseljenosti tog prostora posljedica je njegova populacijskog razvoja u posljednjih nekoliko stoljeća, gdje su na jaču i specifičnu kolonizaciju u prošlosti utjecali brojni povijesno-geografski čimbenici te je stoga postao značajno žarište života u Hrvatskoj (Vresk, 1983). Jače naseljavanje tog prostora počelo je u 16. stoljeću, zahvaljujući činjenici da je bilo izuzeto od turskih osvajanja i podalje od ratnih zbivanja, što je omogućilo doseljavanje brojnog stanovništva izbjeglog iz zaposjednutih te nesigurnih krajeva Hrvatske koji su graničili s Osmanlijskim Carstvom (Dugački, 1940; Crkvenčić, 1956; Ilić i dr., 1993). Zbog činjenice da taj teritorij nikada nije bio pod turskom

vlašću, u njemu se održalo starosjedilačko hrvatsko stanovništvo te, unatoč velikom broju izbjeglog stanovništva iz graničnih područja, autohtona kajkavska hrvatska komponenta (Kurtek, 1974). Nekad izrazito imigracijski prostor, u novije vrijeme u svom većem dijelu ima izražena emigracijska, pa i depopulacijska obilježja.

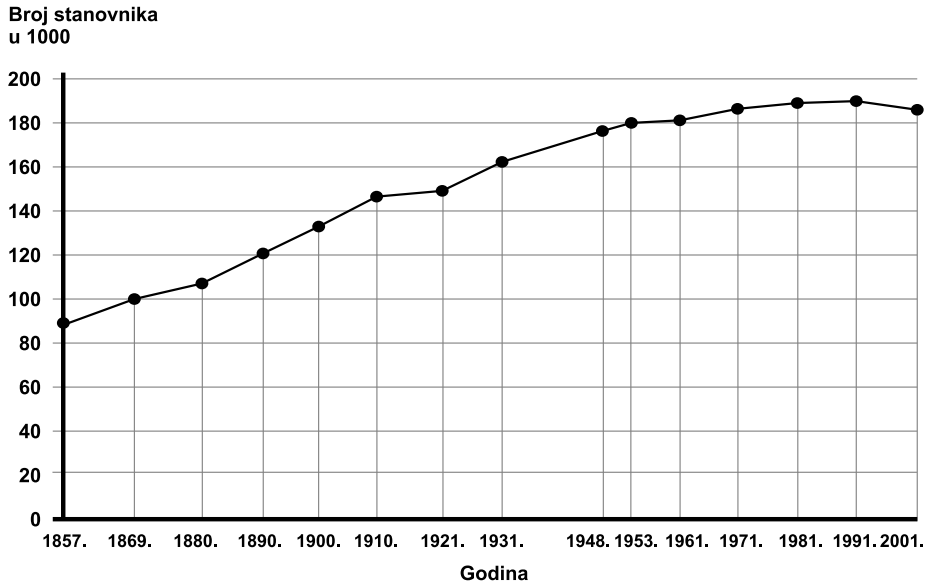
Urbani sustav Varaždinske županije, unatoč stalnom preseljavanju seoskih stanovnika, posebice u smjeru gradskih središta, slabo je razvijen. Od 301 naselja u županiji, njih 37 (12,3%) ima manje od sto stanovnika. Jedini veći centar regionalnog značenja, s jakim gospodarskim, političkim i kulturnim funkcijama, jest Varaždin (41.434 stanovnika 2001., 22,4% stanovnika županije), a samo još pet naselja ima više od 2000 stanovnika (gradovi Ivanec, Lepoglava i Ludbreg te općinska središta Trnovec i Sračinec¹). Prosječna veličina naselja u Varaždinskoj županiji jest 614 stanovnika (2001.), a čak 273 naselja (90,7%) imaju manje od 1000 stanovnika.

U novije vrijeme polarizacijski demografski razvoj, odnosno urbano-ruralno podvajanje, postaje obilježje gotovo svih županija u Hrvatskoj (Nejašmić i Toskić, 2000). Stalno demografsko jačanje tek manjeg broja (gradskih) naselja u Hrvatskoj za sobom povlači niz nepovoljnih procesa, koji se ponajprije ogledaju u ostarjelom i neproduktivnom ruralnom prostoru. U gradskim je naseljima 2001. živjelo 51,1% ukupne populacije Hrvatske, u četiri makroregionalna središta 27,6%, a samo u Gradu Zagrebu čak 17,6%. »Zaobilaženjem« u prostornom preraspmještanju stanovništva malih i srednjih centralnih naselja, koja bi trebala biti nositelji demografske obnove, umanjani su izgledi za ravnomjerniji društveno-gospodarski razvoj Hrvatske (Nejašmić i Toskić, 2000).

Porast broja stanovnika Varaždinske županije kontinuirano je prisutan samo u urbaniziranim naseljima općina i gradova, dok su seoska naselja izložena depopulaciji i demografskom starenju. Takva populacijska dinamika, na koju je utjecao niz povijesno-geografskih čimbenika, djelovala je na urbano-ruralnu polarizaciju u županiji, otežala ravnomjerniju naseljenost te uvelike odredila društveno-ekonomski razvoj pojedinih naselja.

¹ Osnovno su obilježje strukture naseljenosti Varaždinske županije mala sela. Trnovec i Sračinec ubrajaju se u malobrojna tzv. »veća« sela, koja su već 1971. imala oko 3200 stanovnika. Posljedica takve naseljenosti nije njihov samostalni gospodarski razvoj, već vrlo dobri uvjeti zapošljavanja dijela radnog stanovništva u susjednom Varaždinu te njihova dobra prometna povezanost (Žuljić, 1974). Ta se dva naselja i danas ubrajaju u mnogoljudnija u županiji: Trnovec ima 4127, a Sračinec 3725 stanovnika (2001.).

Slika 2: Kretanje broja stanovnika Varaždinske županije 1857.–2001.

Izvor: *Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001.*, CD-ROM, Zagreb, DZS, 2005.

Od prvoga modernog popisa stanovništva u Hrvatskoj 1857. pa do 1991. Varaždinska županija bilježi konstantan porast broja stanovnika (sl. 2). U tom je razdoblju broj stanovnika županije porastao za čak 110%. Tek je u posljednjemu međupopisnom razdoblju (1991.–2001.) zabilježen manji pad – ukupni broj stanovnika smanjen je za 3084, odnosno 1,6%.² Od 1991., kada je zabilježen maksimum naseljenosti Varaždinske županije (187.853 stanovnika), stopa prirodnog prirasta kontinuirano ima negativan predznak – 1992. iznosila je -1,8‰ (Wertheimer-Baletić, 1996), a 2007. godine -3,3‰.

Iako je ukupni broj stanovnika županije bio u stalnom porastu do 1991., unutar nje postoje znatne razlike u demografskom razvoju. Osim gradova te općina u okolici Varaždina, većina općina i njihovih naselja ima emigracijska obilježja, a dio županije koji pripada regiji Hrvatskog zagorja (bivše općine Ivanec i Novi Marof³)

² Podaci popisa 2001. nisu posve usporedivi s podacima iz prethodnih popisa zbog promjene definicije ukupnog stanovništva i koncepcije popisa. U popisu 2001. primijenjena je definicija ukupnog stanovništva na koncepciji prisutnog stanovništva (*de facto*), iako su neke sastavnice koncepcije *de iure*, a koje su primijenjene u prethodnim popisima stanovništva, djelomično ostale sastavni dio podataka popisa 2001.

³ Bivša općina Ivanec (prema administrativno-teritorijalnom obuhvatu 1981.) obuhvaćala je područje današnjih administrativnih gradova Ivanca i Lepoglave te općine Bednja, Donja Voća, Klenovnik

ima izrazito depopulacijska obilježja. Nepovoljni demografski procesi, ponajprije selektivno iseljavanje mlađega stanovništva (Vresk, 1983; Ilić i dr., 1993), u tim su dijelovima županije bitno oslabili njihovu demografsku osnovicu te utjecali na njihovu depopulaciju i starenje stanovništva.

Do 1948. Varaždinsku županiju obilježavao je izraziti porast ukupnog broja stanovnika, praćen razmjerno visokim prirodnim prirastom. Porast broja stanovnika od 1857. do 1948. iznosio je 98,6%, odnosno godišnje se broj stanovnika povećavao za 0,73%. Do 1948. populacijsko pražnjenje u Varaždinskoj županiji imalo je selektivni karakter jer su depopulacijom bila zahvaćena tek pojedina (seoska) naselja, ponajprije u prostoru Varaždinske Podravine (općina Cestica) i dijelovima Hrvatskog zagorja (općine Donja Voća, Lepoglava, Novi Marof i Varaždinske Toplice), dok su gradovi i njihove okolice, prije svega zahvaljujući mehaničkom priljevu stanovništva, koje počinje već 1880., bilježili osjetniji porast (Kurtek, 1974; Nejašmić, 1991) i tako utjecali na pozitivno kretanje ukupnog broja stanovnika županije. U navedenom je razdoblju najvažniji čimbenik demografskog pražnjenja dijela ruralnog područja Varaždinske županije bila (e)migracija. Dijelovi Hrvatskog zagorja u velikoj su mjeri bili 'čisto' ishodište unutarnje migracije« (Nejašmić, 1991: 114), dok se stanovništvo Varaždinske Podravine iseljavalo i u smjeru europskih te, u manjoj mjeri, prekomorskih zemalja. Tako se od 1901. do 1910. s područja tadašnje Županije Varaždin⁴ u prekomorske zemlje iselilo 3,99% ukupnog stanovništva (prosječno godišnje 1,75%), što je bilo najmanje iz tadašnje Kraljevine Hrvatske i Slavonije. U istom razdoblju u europske se zemlje iselilo 16,94% ukupnog stanovništva tog prostora, odnosno godišnja stopa iznosila je 13,1%. Kako u prekomorskoj tako i u toj emigracijskoj struji najviše su sudjelovali »pasivni« ruralni krajevi (Nejašmić, 1991).

U tom je prostoru agrarna prenaseljenost bila ključni društveno-gospodarski čimbenik koji je potaknuo prostornu pokretljivost stanovništva, što postupno dovodi do ruralnog egzodusa i socijalnog prestrukturiranja agrarnog stanovništva (Vresk, 1983, 1990, 2002). Pritisak agrarne prenaseljenosti s vremenom je oslabio zbog sve većeg broja stanovnika zaposlenog u industriji i rudarstvu (Dugački, 1974). Odlazak sa sela i traženje zarade izvan poljoprivrede postali su »nužnost i nerijetko jednosmjernan 'put bez povratka'« (Nejašmić, 1991: 90). Zapošljavanje u gradovima u nekim je dijelovima županije uzrokovalo napuštanje prometno izoliranih naselja i trajno preseljavanje u naselja koja su bila bolje prometno povezana s gradovima,

i Maruševac. Bivša općina Novi Marof obuhvaćala je područja današnjih gradova Novi Marof i Varaždinske Toplice te općine Breznica, Breznički Hum, Ljubešćica (bez naselja Ljubelj Kalnički, koje je bilo u sastavu tadašnje općine Križevci) i Visoko.

⁴ Tadašnja Županija Varaždin obuhvaćala je sjeverni dio Hrvatskog zagorja, Podravinu i Medimurje.

odnosno centrima rada (Varaždin, Ludbreg). Iseljavanje dijela stanovništva (trajno i sezonsko) bilo je usmjereno i prema tada poljoprivredno atraktivnijim krajevima Hrvatske (požeški, moslavački i bilogorsko-podravski kraj), a u manjoj mjeri u inozemstvo (Dugački, 1940, 1974; Vresk, 1983; Nejašmić, 1992b; Njegač, 1995). Trajno iseljavanje, nerijetko i cijelih obitelji, izravno je nepovoljno utjecalo na bioreprodukciju, slabeći time biodinamičku snagu većine ruralnih područja u županiji, te produbilo nejednakosti između seoskih i gradskih sredina (Nejašmić i Štambuk, 2003).

Nakon Drugoga svjetskog rata nastavljen je rast ukupnog broja stanovnika županije, iako se broj naselja koji je bio zahvaćen populacijskim pražnjenjem povećao. Disperzivna naseljenost i veliki broj malih naselja potaknuli su daljnju depopulaciju jer takva naseljska struktura nije bila primjerena izmijenjenim društveno-gospodarskim uvjetima. Društveno-gospodarska politika socijalističke Hrvatske temeljila se na urbano lociranoj industrijalizaciji, koja je pomaknula težište života i potaknula razvoj gradova, transformaciju agrarnog stanovništva u neagrarno te podcjenjivanje i zanemarivanje poljoprivrede i seoskog načina života (Vresk, 1996; Podgorelec i Klempić, 2007; Nejašmić 2008). Ubrzani razvoj industrije i u Varaždinskoj je županiji potaknuo populacijski rast gradova te veću koncentraciju gospodarskih djelatnosti u urbanim sredinama – stara se industrija (tekstilna, drvna, kožna) širila, nova razvijala, a tercijarne djelatnosti postupno su ulazile u stare gradske jezgre. Istovremeno su ruralne sredine sve više demografski slabjele. Od 1953. do 1981. čak 225 naselja (221 seosko, 4 mješovita) u Varaždinskoj županiji imalo je depopulacijska obilježja (Nejašmić, 1991), najviše na području bivših općina Ivanec (85 naselja) i Novi Marof (62), koje su primjerice 1971. imale najveću agrarnu gustoću naseljenosti u tom prostoru (Dugački, 1974). I dalje je bila prisutna tzv. »točkasta« struktura depopuliranih područja, odnosno na području Varaždinske županije ni nakon 1948. nije se formirala nijedna kontinuirana zona depopulacije (Nejašmić, 1991). Proces depopulacije bio je izraženiji u tzv. »zagorskom« dijelu županije (posebice na područjima današnjih općina Bednja, Donja Voća, Lepoglava, Novi Marof i Varaždinske Toplice). Demografski depresivna područja u pravilu su se poklapala s perifernim dijelovima navedenih općina, prometno izoliranima i udaljenijima od općinskih središta, iz kojih se stanovništvo, opterećeno siromaštvom i teškim gospodarskim prilikama, iseljavalo ponajprije u smjeru centara rada. Gradove, odnosno općinska središta (Varaždin, Ludbreg, Ivanec i Novi Marof) karakterizirala je stagnacija ili osrednja progresija, ponajprije kao posljedica stalne migracije iz šire seoske okolice (osobito u Varaždin) (Kurtek, 1974; Vresk, 1983), potaknute ubrzanom industrijalizacijom. Depopulacijski trend zaustavljen je tek u naseljima koja su dobila bolju prometnu vezu s centrima rada te u onima geografski bližim urbanim, odnosno općinskim središtima (Nejašmić, 1991). Dobra dostupnost naselja u pravi-

lu potiče njihov gospodarski razvoj i napredak te se u tim naseljima koncentriraju različite funkcije i nova radna mjesta (Sić, 1986; Ilić, 1995).

Kao demografski indikator općih društvenih kretanja i gospodarske razvijeno-
sti (Nejašmić, 2005) gradova/općina Varaždinske županije analizirali smo tipove
općega kretanja stanovništva. Od 1961. do 2001. (tabl. 1) stanovništvo Varaždin-
ske županije obilježila je slaba progresija (P_4) (1971./1961., 1981./1971.), odnosno
stagnacija (1991./1981.). Ukupni je broj stanovnika porastao za 4864 (2,7%), no
na razini gradova/općina većinu je karakterizirala regresija i depopulacija. Već u
prvome promatranome međupopisnom razdoblju (1961.–1971.) stanovništvo op-
ćina Breznički Hum i Donja Voća imalo je obilježje izumiranja (R_4). U tim izra-
zito depopulacijskim općinama ostalo je tek malobrojno stanovništvo pogoršane i
izrazito nepovoljne dobno-spolne strukture. Izraženi porast broja stanovnika (P_1),
ponajprije zahvaljujući imigraciji, od 1961. do 1981. imao je grad Varaždin. U sva
četiri međupopisna razdoblja pozitivno kretanje imao je grad Ludbreg te općine
Sračinec, Trnovec Bartolovečki i Gornji Kneginec. Te nekoć izrazito ruralne opći-
ne doživjele su preobrazbu upravo zbog blizine Varaždina. Zapošljavanjem većine
stanovništva iz tih sredina došlo je do njihova socijalnog prestrukturiranja (Vresk,
1983, 1988), stanovništvo postupno napušta poljoprivredu kao primarnu djelatnost,
a u ruralni se pejzaž unose urbani elementi, što dovodi do deagrarizacije i urbaniza-
cije mnogih sela (Ilić, 1995) u tim općinama. Dobre prometne veze s centrom rada
Varaždinom omogućile su jaku cirkulaciju, dok trajno iseljavanje nije bilo izraženo
u velikoj mjeri. Stanovništvo koje je ostalo živjeti u tim naseljima počinje živjeti
»gradskim« načinom života, što je utjecalo i na brojne fizionomske i funkcionalne
promjene naselja (Vresk, 1982–83).

*Tablica 1: Pokazatelj promjene (indeks) broja stanovnika i tipovi općega kretanja
stanovništva gradova/općina Varaždinske županije 1961.–2001.*

Grad/Općina	1971./ 1961.	TIP OKS	1981./ 1971.	TIP OKS	1991./ 1981.	TIP OKS	2001./ 1991.	TIP OKS
Ivanec	100,76	S	105,47	P_3	104,75	P_3	98,66	R_1
Lepoglava	94,06	R_2	94,57	R_2	93,31	R_2	97,57	R_1
Ludbreg	104,88	P_3	111,18	P_2	103,92	P_3	102,16	P_4
Novi Marof	100,66	S	98,72	R_1	101,20	P_4	96,56	R_2
Varaždin	126,05	P_1	116,41	P_1	106,52	P_3	100,49	S
Varaždinske Toplice	100,24	S	97,16	R_1	99,37	S	96,37	R_2
Bednja	88,91	R_3	79,72	R_4	82,72	R_4	87,46	R_4
Beretinec	100,37	S	98,77	R_1	103,13	P_3	102,19	P_4
Breznica	89,54	R_3	89,63	R_3	91,86	R_3	89,55	R_3

Grad/Općina	1971./1961.	TIP OKS	1981./1971.	TIP OKS	1991./1981.	TIP OKS	2001./1991.	TIP OKS
Breznički Hum	86,68	R ₄	85,22	R ₄	85,25	R ₄	90,52	R ₃
Cestica	99,65	S	96,12	R ₂	96,53	R ₂	98,07	R ₁
Donja Voća	87,20	R ₄	83,44	R ₄	82,78	R ₄	92,01	R ₃
Donji Martijanec	93,79	R ₂	104,87	P ₃	87,25	R ₄	93,68	R ₂
Gornji Knežinec	103,30	P ₃	108,40	P ₂	103,97	P ₃	105,67	P ₃
Jalžabet	97,31	R ₁	96,45	R ₂	97,86	R ₁	99,49	S
Klenovnik	91,59	R ₃	92,82	R ₃	90,77	R ₃	91,60	R ₃
Ljubešćica	93,99	R ₂	92,36	R ₃	98,33	R ₁	92,58	R ₃
Mali Bukovec	92,71	R ₃	89,77	R ₃	91,04	R ₃	92,03	R ₃
Maruševac	95,25	R ₂	99,37	S	97,68	R ₁	95,32	R ₂
Petrijanec	99,91	S	101,60	P ₄	103,73	P ₃	106,80	P ₃
Sračinec	112,05	P ₁	105,10	P ₃	103,68	P ₃	103,15	P ₃
Sveti Đurđ	93,22	R ₂	91,81	R ₃	100,32	S	94,65	R ₂
Sveti Ilija	100,53	S	100,30	S	98,90	R ₁	98,47	R ₁
Trnovec Bartolovečki	108,79	P ₂	106,31	P ₃	105,63	P ₃	105,84	P ₃
Veliki Bukovec	93,84	R ₂	82,99	R ₄	104,61	P ₃	93,98	R ₂
Vidovec	103,23	P ₃	102,25	P ₄	99,56	S	102,08	P ₄
Vinica	93,92	R ₂	98,17	R ₁	101,89	P ₄	92,54	R ₃
Visoko	93,47	R ₂	88,29	R ₃	93,49	R ₂	87,85	R ₄
Varaždinska županija	102,49	P₄	101,69	P₄	100,19	S	98,36	R₁

Napomena: Promjene u popisnom kretanju broja stanovnika prikazane su prema metodologiji I. Nejašmića (2005), kojom je određena veličina promjene broja stanovnika između dva popisa (u %)⁵.

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., CD-ROM, Zagreb, DZS, 2005.

U posljednjemu međupopisnom razdoblju županiju karakterizira regresija slabom depopulacijom (R₁), a čak devetnaest gradova/općina ima obilježja regresije stanovništva. Naime 1991. prirodna je depopulacija, koja je uz »emigracijsku depopulaciju« nedvojbeno bila važan čimbenik ukupne depopulacije, zahvatila i Varaždinsku županiju (Wertheimer-Baletić, 2004). Negativno prirodno kretanje u županiji zabilježeno je i nakon popisa 2001. te je nastavljen pad ukupnog broja stanovnika – prema procjeni Državnog zavoda za statistiku za 2007. godinu, Varaždinska županija ima oko 181.244 stanovnika. Očekivano, nastaviti će se produblji-

⁵ Tipovi općega kretanja stanovništva temeljeni na veličini promjene broja stanovnika između dvaju popisa (u %) (Nejašmić, 2005): P₁ – vrlo jaka progresija (12,00% i više), P₂ – jaka progresija (7,00–11,99%), P₃ – srednja progresija (3,00–6,99%), P₄ – slaba progresija (1,00–2,99%), S – stagnacija (od -0,99 do 0,99%), R₁ – slaba depopulacija (od -1,00 do -2,99%), R₂ – osrednja depopulacija (od -3,00 do -6,99%), R₃ – jaka depopulacija (od -7,00 do -11,99%), R₄ – izumiranje (-12,00% i više).

vanje već osjetnih razlika u dinamici stanovništva unutar same županije, a negativni učinci polarizacijskoga demografskog razvoja u pojedinim dijelovima županije postajat će očitiji.

STARENJE STANOVNIŠTVA VARAŽDINSKE ŽUPANIJE 1961.–2001.

Starenje stanovništva po svojim je uzrocima i posljedicama nadasve kompleksan proces (Wertheimer-Baletić, 1999) i izrazito nepovoljno utječe na ukupno kretanje stanovništva, opće prilike u društvu te gospodarski razvoj određenog prostora (Nejašmić, 2005). Kako dobna struktura uvelike djeluje na društveni život pojedinca te je jedna od važnijih odrednica kvalitete njegova života, važno je uzeti u obzir i utjecaj starenja na socijalnu sferu čovjekova života. Starenjem ukupnoga stanovništva Hrvatske, odnosno povećanjem udjela ljudi starije životne dobi, te istovremeno produljivanjem očekivanoga trajanja života javlja se sve veća potreba za pružanjem raznih oblika skrbi starijima. Trend sve manjeg broja djece u obitelji, a i odvojeno stanovanje odrasle djece i njihovih ostarjelih roditelja, predstavlja realnu opasnost da će sve veći broj starih živjeti osamljeno i u društvenoj izolaciji (Podgorelec i Klempić, 2007). Kako je emigracija populacijski »ispraznila« mnoga seoska naselja, »odnijela« mlade i obrazovanije te time negativno utjecala na njihovu demografsku strukturu, u tim je sredinama u najvećoj mjeri smanjena mogućnost i kvaliteta pružanja formalne i neformalne skrbi starim ljudima.

Polarizacijski demografski razvoj u Hrvatskoj, odnosno populacijski rast manjeg broja naselja (veliki gradovi), ostavio je za sobom ostarjeli ruralni prostor u trendu izumiranja (Nejašmić i Toskić, 2000). Još je sredinom osamdesetih godina naglašavano kako stanovništvo Hrvatske prebrzo stari te da će buduća razdoblja, zbog brojnih negativnih implikacija toga procesa, biti obilježena još nepovoljnijom dinamikom razvoja dobne slike naseljenosti (Friganović, 1985), što su potvrdili i rezultati popisa 2001., prema kojemu hrvatsku populaciju karakterizira visoki stupanj ostarjelosti, a stanovništvo čak polovine županija ima obilježja duboke i vrlo duboke starosti.

Starenje stanovništva Varaždinske županije također je poprimilo obilježja ubranog procesa. Iseljavanje je u velikoj mjeri utjecalo na populacijsko pražnjenje mnogih naselja u Varaždinskoj županiji. Neadekvatna radna mjesta i njihov manjak u naseljima stanovanja imali su za posljedicu preseljavanje stanovništva, ponajprije u centre rada (Vresk, 1983). Kako emigracija najjače zahvaća kontingent stanovništva od 20 do 40 godina, ona je trenutačno djelovala na poremećaj strukture stanovništva prema dobi, a dugoročno i na smanjenje prirodnog prirasta. Aktivno stanovništvo u reproduktivnoj dobi postalo je nositelj pozitivnih demografskih kretanja

u centrima rada, odnosno općinskim središtima, dok se u seoskim sredinama, koje demografski izumiru, ogledaju izrazito negativni polarizacijski učinci (Crkvenčić, 1956; Njegač, 1991).

Sastav stanovništva prema dobi zbog svojih socioekonomskih implikacija jedna je od najznačajnijih struktura stanovništva (Nejašmić, 1991; Toskić, 1993) te odražava stvarnu biodinamiku i potencijalnu vitalnost populacije određenog područja (Nejašmić, 1992a).

Tablica 2: Indeks starosti stanovništva gradova/općina Varaždinske županije 1961. i 2001.

Grad/Općina	1961.			2001.		
	0-19	60+	Indeks starosti	0-19	60+	Indeks starosti
Ivanec	4.491	1.302	29,0	3.536	2.756	77,9
Lepoglava	3.120	594	19,0	2.025	1.797	88,7
Ludbreg	2.174	955	43,9	2.037	1.660	81,5
Novi Marof	4.996	1.528	30,6	3.709	2.758	74,4
Varaždin	10.938	2.805	25,6	10.937	10.509	96,1
Varaždinske Toplice	2.472	1.050	42,5	1.735	1.434	82,7
Bednja	3.785	847	22,4	1.094	1.265	115,6
Beretinec	820	242	29,5	625	432	69,1
Breznica	1.135	444	39,1	560	558	99,6
Breznički Hum	900	335	37,2	316	466	147,5
Cestica	2.413	700	29,0	1.415	1.083	76,5
Donja Voća	2.020	568	28,1	730	677	92,7
Donji Martijanec	1.761	727	41,3	979	1.047	106,9
Gornji Kneginec	1.596	457	28,6	1.292	1.010	78,2
Jalžabet	1.175	672	57,2	867	973	112,2
Klenovnik	1.240	279	22,5	599	505	84,3
Ljubešćica	919	267	29,1	519	400	77,1
Mali Bukovec	1.144	497	43,4	599	692	115,5
Maruševec	2.793	790	28,3	1.563	1.441	92,2
Petrijanec	1.508	531	35,2	1.510	903	59,8

Grad/Općina	1961.			2001.		
	0-19	60+	Indeks starosti	0-19	60+	Indeks starosti
Sračinec	1.570	292	18,6	1.235	778	63,0
Sveti Đurđ	1.700	656	38,6	1.018	992	97,4
Sveti Ilija	1.365	343	25,1	929	690	74,3
Trnovec Bartolovečki	1.967	498	25,3	1.663	1.272	76,5
Veliki Bukovec	587	332	56,6	358	420	117,3
Vidovec	1.779	583	32,8	1.477	1.078	73,0
Vinica	1.657	439	26,5	913	849	93,0
Visoko	915	374	40,9	407	418	102,7
Varaždinska županija	62.940	19.107	30,4	44.674	38.863	87,0
RH	1.425.039	488.825	34,3	1.053.240	955.556	90,7

Izvori: Popis stanovništva 1961., knjiga XI: Pol i starost, Beograd, SZS, 1965.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001., CD-ROM, Zagreb, DZS, 2002.

Sastav stanovništva Varaždinske županije prema dobi analiziran je s pomoću indeksa starosti, koji pokazuje odnos starog (60 godina i više) i mladog (0–19) stanovništva. Starenje stanovništva, smatra se, počinje kada vrijednost indeksa starosti prijeđe 40,0%, a udio stanovništva starog 60 godina i više dosegne 12% (Wertheimer-Baletić, 1999). Indeks starosti županije porastao je sa 30,4 u 1961. na 87,0 u 2001. Već je 1961. godine 7 ili 25% administrativno-teritorijalnih jedinica Varaždinske županije prešlo »kritičnu« vrijednost indeksa starenja, a najveću vrijednost indeksa imale su općine Jalžabet (57,2) i Veliki Bukovec (56,6) (tabl. 2). Gradovi Varaždinske Toplice (14%) i Ludbreg (13,9%) te općine Jalžabet (16,5%), Veliki Bukovec (16,1%), Mali Bukovec (13,8%), Visoko (13,6%), Donji Martijanec (13,5%), Sveti Đurđ (12,8%), Breznica (12,7%) i Breznički Hum (12,1%) već su 1961. imali više od 12% ukupnog stanovništva starijeg od 60 godina. Iz podataka za 2001. vidljivo je da je stanovništvo županije već u podmakloj fazi starenja. Svaki peti stanovnik županije stariji je od 60 godina. Najteža je situacija u rubnim općinama Breznički Hum (147,5), Veliki Bukovec (117,3), Bednja (115,6), Mali Bukovec (115,5) i Jalžabet (112,2), odnosno u njihovim većinom malim, prometno izoliranijim i gospodarski nerazvijenim naseljima (selima). Broj stanovnika tih općina kontinuirano pada od 1948., što je posljedica iseljavanja i prirodne depulacije. »Povoljniju« sliku imaju tek općine Petrijanec (59,8), Sračinec (63,0) i

Beretinec (69,1). Naselja u tim općinama imala su pozitivno kretanje ukupnoga broja stanovnika, kako je već naglašeno, zbog činjenice da se nalaze blizu grada Varaždina (Kurtek, 1974). Varaždin je već 1886. dobio željezničku prugu (Zaprešić–Varaždin–Čakovec), što je potaknulo spuštanje gospodarskih tokova u doline (Ilić i dr., 1993) te njegov postupni industrijski razvoj. Daleko snažniji poticaj za njegov gospodarski, ali i brži demografski razvoj imalo je automobilsko razdoblje (Sić, 1986), kada se grad počinje prostorno širiti duž prometnica. S vremenom je razvio snažnu funkciju rada te su ojačale cirkulacije radne snage iz okolice, posebice navedenih općina, zbog kvalitetnih prometnih veza. Upravo činjenica da su naselja povoljno smještena uz prometnice, koje su omogućile svakodnevnu cirkulaciju radne snage u Varaždin, zadržala je većinu stanovništva u spomenutim općinama⁶ te su one razvile jaču funkciju stanovanja (Vresk, 1986). Veliki udio cirkulanata, koji je već 1961. iznosio 42,4% (Vresk, 1988), a obuhvaćao je ponajprije radnu snagu iz neposredne okolice te bivših općina Ivanec, Novi Marof i Ludbreg (Kurtek, 1965, 1974), upućuje na čvrstu povezanost grada Varaždina sa svojom užom i širom okolicom⁷. Vresk (1979–80) u svom je istraživanju gradskih regija Hrvatske ustvrdio da je od svih gradova srednje veličine⁸ upravo Varaždin u najvećoj mjeri utjecao na socioekonomsku preobrazbu svoje okolice. Iako je njegova gradska regija brojem stanovnika bila najmanja, Varaždin je imao najizraženiju funkciju rada te, nakon Pule, najurbaniziraniju okolicu⁹. Činjenica da se Varaždin razvio u agrarno prenaseljenom prostoru, u kojem je dnevna pokretljivost radne snage vrlo rano postala »imperativ života« (Vresk, 1979–80: 66), dobrim dijelom opravdava takav razvojni trend. Gospodarski razvoj i napredak Varaždina iznimno je pozitivno utjecao na demografsko kretanje i razvoj brojnih sela i u široj okolici (dio Međimurja) (Žuljić, 1974). Vrijednost okolice Varaždina s vremenom je toliko porasla da je i ona postala područje izraženijeg doseljavanja iz udaljenijih naselja (Vresk, 1988). Općinski centri nižeg stupnja centraliteta (Ivanec, Ludbreg, Novi Marof, Lepoglava i Varaždinske Toplice) također su osamdesetih godina ojačali funkciju rada te stvorili svoje zone cirkulacije radne snage, koje su uglavnom bile ograničene granicama općina

⁶ Zahvaljujući razvijenomu prometnom sustavu Varaždin je ostvario iznimnu komunikaciju s okolicom, koja predstavlja najintenzivniju zonu cirkulacije iz čijih naselja svakodnevno na posao u Varaždin putuje više od 75% ukupno zaposlenih. Cirkulacija se svakodnevno odvija biciklom, motociklom, automobilom i autobusom, a iz nekih bližih naselja stanovništvo cirkulira i pješice (Vresk, 1988).

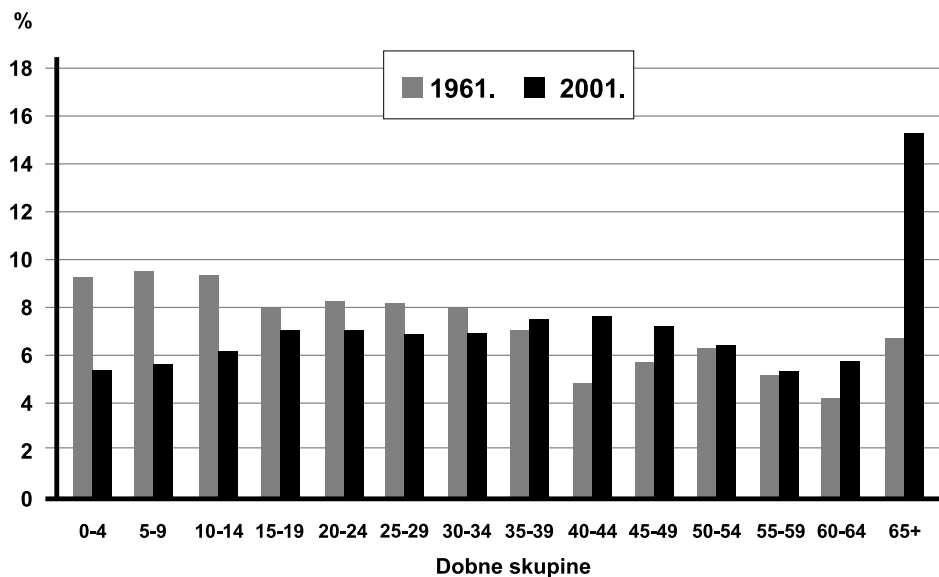
⁷ O značenju i veličini cirkulacije u tom prostoru govori podatak da je Varaždin 1981. s više od 15.000 cirkulanata (49,7% ukupno zaposlenih u gradu – iznad prosjeka za tu veličinu centra) bio, nakon Zagreba, drugi po broju cirkulanata u Hrvatskoj (Vresk, 1988).

⁸ Vresk (1979–80) izdvojio je pet regija gradova srednje veličine: Karlovca, Pule, Siska, Varaždina i Zadra.

⁹ Varaždinska je regija imala najpovoljniji odnos udjela stanovništva centralnoga grada (57,2%) i okolice (42,5%) (Vresk, 1979–80).

(Njegač, 1991), ali to nije podiglo vrijednost njihove okolice. Ti su centri premali da bi jače utjecali na transformaciju i urbanizaciju svojih okolica (Vresk, 1988), pa su one nastavile demografski slabjeti.

Slika 3: Stanovništvo Varaždinske županije po dobnim skupinama 1961. i 2001.

Izvor: Popis stanovništva 1961., knjiga XI: Pol i starost, Beograd, SZS, 1965.; Popis stanovništva 2001., www.dzs.hr

Depopulacija je, kao dominantan proces u mnogim naseljima Varaždinske županije, pridonijela vrlo nepovoljnom razvoju dobne strukture stanovništva. Uspoređujući se stanovništvo Varaždinske županije po dobnim skupinama 1961. i 2001. (sl. 3), vidljivo je relativno smanjenje mladih dobnih skupina (0–19), dok se istovremeno udio stanovnika u starijim dobnim skupinama (60+) povećao. Starenje stanovništva u Varaždinskoj se županiji odvijalo vrlo brzo, o čemu svjedoči povećanje udjela stanovništva starijeg od 60 godina – popisom 1961. u županiji je zabilježeno 10,9% starog stanovništva, a 2001. taj je udio bio čak 21,1%.

Analiziramo li stanje po gradovima/općinama, vidljivo je apsolutno i relativno smanjenje broja mladih od 1961. do 2001. (tabl. 3) u gotovo svim gradovima/općinama Varaždinske županije. Najviši pad zabilježen je u gradu Lepoglavi (sa 40,8% 1961. na 23,5% 2001.) i općini Bednja (sa 40,7% 1961. na 23,0% 2001.). Općina Petrijanec imala je najmanji pad udjela mladih (sa 34,0% 1961. na 30,2% 2001.).

Prema podacima posljednjeg popisa stanovništva, na županijskoj razini ta općina ima najveći udio mladih (30,2%).

Tablica 3: Apsolutni i relativni broj pripadnika mlađe dobne skupine (0–19) 1961.–2001.

Grad/Općina	1961.		1971.		1981.		1991.		2001.*	
	0-19	%	0-19	%	0-19	%	0-19	%	0-19	%
Ivanec	4.491	37,1	4.131	33,9	4.287	30,7	4.069	27,8	3.536	24,5
Lepoglava	3.120	40,8	2.578	36,8	3.008	31,4	2.405	26,9	2.052	23,5
Ludbreg	2.174	31,6	2.153	29,7	2.341	29,1	2.362	27,8	2.037	23,5
Novi Marof	4.996	35,8	4.977	34,7	4.476	31,6	4.054	28,3	3.709	26,8
Varaždin	10.938	35,0	12.356	31,4	13.101	28,6	12.577	25,8	10.937	22,3
Varaždinske Toplice	2.472	33,1	2.409	32,4	2.144	29,4	1.961	27,1	1.735	24,9
Bednja	3.785	40,7	3.141	38,0	2.106	32,0	1.276	23,4	1.094	23,0
Beretinec	820	37,4	819	37,3	719	33,1	647	28,9	625	27,3
Breznica	1.135	32,5	902	28,9	736	26,3	664	25,8	560	24,3
Breznički Hum	900	32,6	655	27,3	501	24,5	369	21,2	316	20,1
Cestica	2.413	38,5	2.279	35,6	1.901	31,7	1.592	27,5	1.415	24,9
Donja Voća	2.020	39,4	1.711	38,2	1.187	31,8	795	25,7	730	25,7
Donji Martijanec	1.761	32,7	1.457	28,9	1.446	27,3	1.149	24,9	979	22,6
Gornji Kneginec	1.596	37,3	1.483	33,6	1.444	30,2	1.365	27,4	1.292	24,6
Jalžabet	1.175	28,8	1.125	28,3	992	25,9	930	24,8	867	23,2
Klenovnik	1.240	38,5	1.097	37,2	826	30,1	648	26,1	599	26,3
Ljubešćica	919	37,1	765	32,8	624	29,0	585	27,6	519	26,5
Mali Bukovec	1.144	31,8	1.015	30,5	760	25,4	619	22,7	599	23,9
Maruševec	2.793	36,4	2.365	32,4	2.001	27,6	1.807	25,5	1.563	23,1
Petrijanec	1.508	34,0	1.425	32,1	1.539	31,1	1.351	28,9	1.510	30,2
Sračinec	1.570	41,9	1.612	38,4	1.475	33,5	1.403	30,7	1.235	26,2
Sveti Đurd	1.700	33,1	1.381	28,8	1.150	26,2	1.141	25,9	1.018	24,4
Sveti Ilija	1.365	37,9	1.272	35,2	1.175	32,4	990	27,6	929	26,3
Trnovec Bartolovečki	1.967	37,1	1.979	34,3	1.900	31,0	1.654	27,7	1.663	24,3

Grad/Općina	1961.		1971.		1981.		1991.		2001.*	
	0-19	%	0-19	%	0-19	%	0-19	%	0-19	%
Veliki Bukovec	587	28,5	495	25,6	377	23,5	394	23,5	358	22,7
Vidovec	1.779	34,5	1.812	34,0	1.726	31,7	1.527	28,1	1.477	26,7
Vinica	1.657	38,4	1.354	33,4	1.196	30,1	1.202	29,7	913	24,4
Visoko	915	33,4	736	32,1	544	26,9	491	26,3	407	24,8
Varaždinska županija	62.940	35,8	59.484	33,0	55.682	29,6	50.027	26,7	44.674	24,2
RH	1.425.039	34,3	1.394.683	31,5	1.299.488	28,2	1.252.469	26,2	1.053.240	23,8

* vidjeti fusnotu br. 2

Izvori: Popis stanovništva 1961., knjiga XI: Pol i starost, Beograd, SZS, 1965.; Popis stanovništva i stanova 1971., knjiga VIII: Pol i starost, Beograd, SZS, 1973.; Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 31.3.1981., Stanovništvo: tabele po naseljima, RZS, Zagreb, 1982.; Popis stanovništva 1991., Stanovništvo prema spolu i starosti, Dokumentacija 882, Zagreb, DZS, 1994.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001., Zagreb, DZS, www.dzs.hr

Broj stanovnika starijih od 60 godina (tabl. 4) apsolutno se i relativno povećao u promatranom razdoblju najviše u općinama Breznički Hum (sa 12,1% 1961. na 29,6% 2001.), Bednja (sa 9,1% 1961. na 26,5% 2001.), Mali Bukovec (sa 13,8% 1961. na 27,6% 2001.) i Klenovnik (sa 8,7% 1961. na 22,2% 2001.), dok je najmanji rast zabilježen u gradu Ludbregu (sa 13,9% 1961. na 19,2% 2001.) te općinama Petrijanec (sa 11,9% 1961. na 18,1% 2001.) i Varaždinske Toplice (sa 14,0% 1961. na 20,6% 2001.).

Tablica 4: Apsolutni i relativni broj starijeg stanovništva (60+) 1961.–2001.

Grad/Općina	1961.		1971.		1981.		1991.		2001.*	
	60+	%	60+	%	60+	%	60+	%	60+	%
Ivanec	1.302	10,8	1.638	13,5	1.984	14,2	2.421	16,5	2.756	19,1
Lepoglava	594	7,8	922	13,2	1.496	15,6	1.698	19,0	1.797	20,6
Ludbreg	955	13,9	1.212	16,7	1.221	15,2	1.456	17,2	1.660	19,2
Novi Marof	1.528	11,0	2.128	14,8	2.230	15,8	2.472	17,2	2.758	19,9
Varaždin	2.805	9,0	4.296	10,9	5.474	11,9	7.701	15,8	10.509	21,4
Varaždinske Toplice	1.050	14,0	1.265	17,0	1.136	15,6	1.222	16,9	1.434	20,6
Bednja	847	9,1	1.188	14,4	1.265	19,2	1.267	23,3	1.265	26,5
Beretinec	242	11,1	307	14,0	320	14,7	369	16,5	432	18,9

Grad/Općina	1961.		1971.		1981.		1991.		2001.*	
	60+	%	60+	%	60+	%	60+	%	60+	%
Breznica	444	12,7	564	18,0	529	18,9	557	21,6	558	24,2
Breznički Hum	335	12,1	435	18,2	427	20,9	473	27,2	466	29,6
Cestica	700	11,2	1.005	15,7	908	15,1	1.004	17,3	1.083	19,1
Donja Voća	568	11,1	679	15,2	650	17,4	668	21,6	677	23,8
Donji Martijanec	727	13,5	878	17,4	928	17,5	1.005	21,8	1.047	24,2
Gornji Knežinec	457	10,7	587	13,3	637	13,3	781	15,7	1.010	19,2
Jalžabet	672	16,5	838	21,2	816	21,3	906	24,2	973	26,1
Klenovnik	279	8,7	393	13,3	435	15,9	499	20,1	505	22,2
Ljubešćica	267	10,8	350	15,0	343	15,9	379	17,9	400	20,4
Mali Bukovec	497	13,8	649	19,5	626	20,9	672	24,7	692	27,6
Maruševec	790	10,3	1.110	15,2	1.160	16,0	1.300	18,3	1.441	21,3
Petrijanec	531	11,9	660	14,9	796	16,1	845	18,1	903	18,1
Sračinec	292	7,8	435	10,4	466	10,6	608	13,3	778	16,5
Sveti Đurd	656	12,8	861	18,0	877	19,9	965	21,9	992	23,8
Sveti Ilija	343	9,5	510	14,1	574	15,8	633	17,6	690	19,5
Trnovec Bartolovečki	498	9,4	697	12,1	814	13,3	878	14,7	1.272	18,6
Veliki Bukovec	332	16,1	407	21,0	355	22,1	429	25,6	420	26,6
Vidovec	583	11,3	832	15,6	862	15,8	923	17,0	1.078	19,5
Vinica	439	10,2	597	14,7	610	15,3	700	17,3	849	22,7
Visoko	374	13,6	442	19,3	389	19,2	417	22,3	418	25,5
Varaždinska županija	19.107	10,9	25.885	14,4	28.328	15,1	33.248	17,7	38.863	21,0
RH	488.825	11,8	658.318	14,9	683.127	14,8	834.988	17,5	955.556	21,6

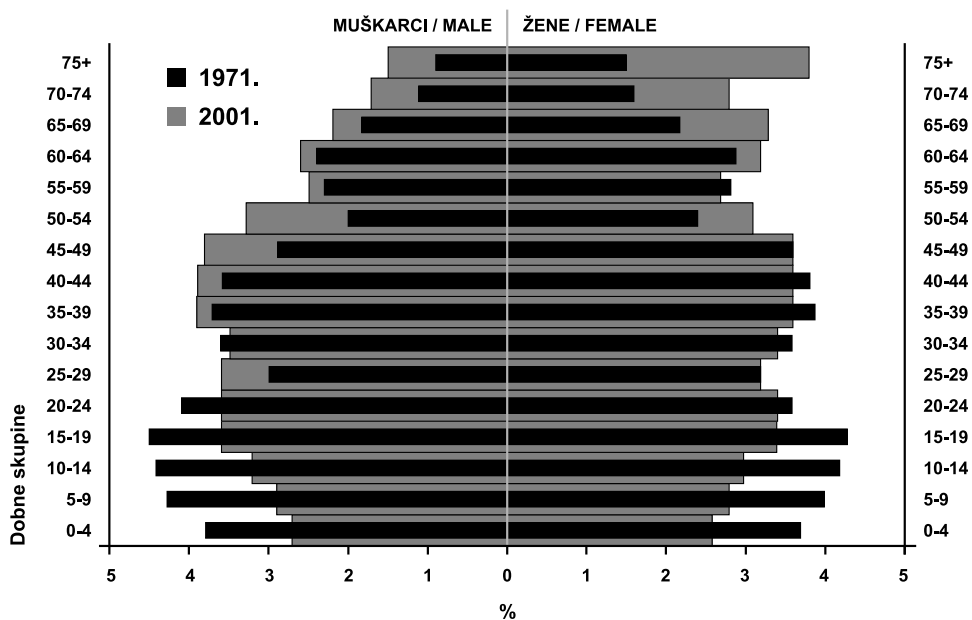
* vidjeti fusnotu br. 2

Izvori: Popis stanovništva 1961., knjiga XI: Pol i starost, SZS, Beograd, 1965.; Popis stanovništva i stanova 1971., knjiga VIII: Pol i starost, SZS, Beograd, 1973.; Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 31.3.1981., Stanovništvo: tabele po naseljima, RZS, Zagreb, 1982.; Popis stanovništva 1991., Stanovništvo prema spolu i starosti, Dokumentacija 882, DZS, Zagreb, 1994.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001., DZS, Zagreb, www.dzs.hr

Promjene u sastavu stanovništva prema dobi i spolu dugoročno i uvelike određuju buduće prirodno kretanje stanovništva (Podgorelec i Klempić, 2007), a zbi-

vanja u prošlosti bitno utječu na poremećaj dobno-spolne ravnoteže stanovništva. U normalnim okolnostima demografskog razvoja sastav stanovništva prema dobi i spolu simetričan je i piramidalan (Friganović, 1990), međutim u Varaždinskoj županiji iseljavanje stanovništva dugotrajno je utjecalo na negativna demografska kretanja i populacijsko pražnjenje mnogih dijelova županije, a time i na poremećaj dobno-spolne strukture. Obilježja dobno-spolne strukture stanovništva Varaždinske županije 1971. i 2001. vidljive su iz dobno-spolnih piramida (sl. 4). U cjelini, struktura stanovništva županije prema dobi prilično je nepovoljna¹⁰. Udio mladih (0–19) smanjio se sa 33,0% (1971.) na 24,2% (2001.), a udio starih (60+) povećao sa 14,4% (1971.) na 21,1% (2001.). Već 1971. Varaždinska je županija imala staru populaciju.

Slika 4: Dobno-spolna struktura stanovništva Varaždinske županije 1971. i 2001.

Neupitno je smanjivanje osnovice piramide, odnosno mladih dobnih skupina. S obzirom na to da su dvije bazične dobne skupine (0–4 i 5–9 godina) uže od dviju starijih (10–14 i 15–19 godina), populacija Varaždinske županije pripada zreloj regresivnoj (kontraktivnoj) tipu, što upućuje na prirodnu depopulaciju (negativna prirodna promjena) i inverziju dobne strukture stanovništva uvjetovane prirodnim

¹⁰ Svaka populacija koja ima manje od 35% mladih (0–19 godina), a više od 12% starih (60 i više godina) može se smatrati nepovoljnom i starom (Friganović, 1973–1974).

kretanjem (Nejašmić i Štambuk, 2003). Izrazito kontraktivnom ili starom tipu pripada stanovništvo svih gradova/općina Varaždinske županije.

Analiziramo li sastav stanovništva Varaždinske županije prema spolu, udio ženskog stanovništva u ukupnome bio je veći i 1961. i 2001. Godine 1961. koeficijent feminiteta¹¹ iznosio je 1086, a 2001. smanjio se u odnosu na popis 1961. na 1056 (tabl. 5). Prema rezultatima prvoga promatranog popisa 1961., koeficijent feminiteta po gradovima/općinama Varaždinske županije kretao se od 1008 (općina Sračinec) do 1153 (Varaždinske Toplice). Svi gradovi/općine imali su veći udio ženskoga nego muškog stanovništva. U 2001. četiri grada/općine bilježe veći udio muške populacije (grad Lepoglava te općine Donja Voća, Klenovnik i Sračinec).

Tablica 5: Struktura stanovništva gradova/općina Varaždinske županije prema spolu i koeficijent feminiteta 1961. i 2001.

Grad/Općina	1961.			2001.		
	M	Ž	k_f	M	Ž	k_f
Ivanec	5.883	6.207	1.055	7.029	7.405	1.053
Lepoglava	3.608	4.044	1.121	4.623	4.095	886
Ludbreg	3.288	3.593	1.093	4.169	4.499	1.079
Novi Marof	6.765	7.183	1.062	6.901	6.956	1.008
Varaždin	14.632	16.611	1.135	23.152	25.923	1.120
Varaždinske Toplice	3.473	4.004	1.153	3.384	3.589	1.061
Bednja	4.336	4.955	1.143	2.367	2.398	1.013
Beretinec	1.057	1.133	1.072	1.135	1.153	1.016
Breznica	1.653	1.837	1.111	1.122	1.182	1.053
Breznički Hum	1.362	1.401	1.029	756	819	1.083
Cestica	3.081	3.181	1.032	2.773	2.905	1.048
Donja Voća	2.441	2.691	1.102	1.454	1.390	956
Donji Martijanec	2.592	2.790	1.076	2.068	2.259	1.092
Gornji Kneginec	2.069	2.206	1.066	2.600	2.659	1.023
Jalžabet	1.951	2.133	1.093	1.765	1.967	1.114
Klenovnik	1.568	1.655	1.055	1.152	1.126	977
Ljubešćica	1.176	1.303	1.108	939	1.020	1.086

¹¹ Broj žena na 1000 muškaraca. Računa se prema formuli: $k_f = \frac{\text{Ž}}{\text{M}} \times 1000$.

Grad/Općina	1961.			2001.		
	M	Ž	k _f	M	Ž	k _f
Mali Bukovec	1.730	1.865	1.078	1.211	1.296	1.070
Maruševec	3.698	3.969	1.073	3.297	3.460	1.049
Petrijanec	2.176	2.265	1.041	2.409	2.585	1.073
Sračinec	1.864	1.879	1.008	2.377	2.337	983
Sveti Đurđ	2.548	2.588	1.016	2.032	2.142	1.054
Sveti Ilija	1.739	1.858	1.068	1.698	1.834	1.080
Trnovec Bartolovečki	2.558	2.741	1.072	3.338	3.514	1.053
Veliki Bukovec	993	1.068	1.076	745	833	1.118
Vidovec	2.560	2.603	1.017	2.726	2.813	1.032
Vinica	2.071	2.239	1.081	1.824	1.923	1.054
Visoko	1.322	1.421	1.075	793	848	1.069
Varaždinska županija	84.194	91.423	1.086	89.839	94.930	1.056

Izvori: Popis stanovništva 1961., knjiga XI: Pol i starost, SZS, Beograd, 1965.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001., DZS, Zagreb, www.dzs.hr

Neravnoteža prema spolu povećava se u starijim dobnim skupinama te tzv. viškovi žena u starijim dobnim skupinama postaju veći. To potvrđuje i povećanje koeficijenta feminiteta s porastom životne dobi, što je opća tendencija. Tomu je razlog činjenica da žene u prosjeku žive dulje od muškaraca (Nejašmić, 2003). Sve županije u Hrvatskoj, prema podacima popisa 2001., imaju višak žena, odnosno visoki koeficijent feminiteta u dobnj skupini 65 i više godina. Najveći koeficijent feminiteta u toj dobnj skupini imaju županije sjeverozapadne Hrvatske, Međimurska (1834), Krapinsko-zagorska (1834) i Varaždinska (1807). Pretpostavlja se da je to posljedica diferencijalnog mortaliteta, odnosno veće smrtnosti muškaraca i duljega životnog vijeka žena (Nejašmić, 2003).

Tablica 6: Koeficijent feminiteta stanovništva Varaždinske županije prema dobnim skupinama 1971. i 2001.

Dobne skupine	1971.			2001.		
	M	Ž	k_f	M	Ž	k_f
0-4	6.786	6.575	969	5.063	4.883	964
5-9	7.681	7.273	947	5.341	5.088	953
10-14	7.889	7.528	954	5.888	5.544	942
15-19	8.087	7.665	948	6.650	6.217	935
20-24	7.387	6.434	871	6.577	6.281	955
25-29	5.867	5.474	933	6.576	5.903	898
30-34	6.514	6.479	995	6.506	6.221	956
35-39	6.609	6.874	1.040	7.173	6.648	927
40-44	6.457	6.850	1.061	7.258	6.703	924
45-49	5.217	6.552	1.256	6.986	6.250	895
50-54	3.524	4.356	1.236	6.037	5.736	950
55-59	4.145	5.017	1.210	4.649	5.074	1.091
60-64	4.373	5.139	1.175	4.802	5.867	1.222
65-69	3.186	3.997	1.255	4.104	6.028	1.469
70-74	2.025	2.861	1.413	3.106	5.138	1.654
75 +	1.545	2.759	1.786	2.835	2.835	1.000
UKUPNO	87.292	91.833	1.052	89.839	94.930	1.056

Izvori: Popis stanovništva i stanova 1971., knjiga VIII: Pol i starost, SZS, Beograd, 1973.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001., DZS, Zagreb, www.dzs.hr

Specifični koeficijent feminiteta Varaždinske županije po dobnim skupinama (tabl. 6) potvrđuje manjak žena u mlađim dobnim skupinama. Prema popisnim podacima 1971., u dobnim skupinama do 35–39 prevladavala je muška populacija, dok se prema posljednjem popisu 2001. dominacija muškaraca »zadržala« do dobene skupine 50–54. U skupini 75 i više godina broj muškaraca i žena izjednačen je. Osjetna je neravnoteža prema spolu vidljiva i u tzv. udajno-ženidbenoj dobi (20–29 godina), što dijelom utječe na mogućnost sklapanja brakova i razinu rodnosti. Neravnoteža u najvitalnijim te reproduktivno i radno sposobnim dobnim skupinama izaziva negativno prirodno kretanje, što pridonosi daljnjoj depopulaciji.

*Tablica 7: Tipizacija stupnja ostarjelosti stanovništva gradova/općina
Varaždinske županije (2001.)¹²*

Grad/Općina	Udio (%)		Bodovi	Stupanj ostarjelosti	
	0-19	60+		Tip	Obilježje
Ivanec	24,5	19,1	75,5	3	starost
Lepoglava	23,5	20,6	73,0	3	starost
Ludbreg	23,5	19,2	74,5	3	starost
Novi Marof	26,8	19,9	77,0	3	starost
Varaždin	22,3	21,4	71,0	4	duboka starost
Varaždinske Toplice	24,9	20,6	74,5	3	starost
Bednja	23,0	26,5	65,5	4	duboka starost
Beretinec	27,3	18,9	78,5	3	starost
Breznica	24,3	24,2	70,5	4	duboka starost
Breznički Hum	20,1	29,6	59,5	5	vrlo duboka starost
Cestica	24,9	19,1	76,0	3	starost
Donja Voća	25,7	23,8	71,5	4	duboka starost
Donji Martijanec	22,6	24,2	68,5	4	duboka starost
Gornji Kneginec	24,6	19,2	75,5	3	starost
Jalžabet	23,2	26,1	66,0	4	duboka starost
Klenovnik	26,3	22,2	74,5	3	starost
Ljubešćica	26,5	20,4	76,0	3	starost
Mali Bukovec	23,9	27,6	65,5	4	duboka starost
Maruševec	23,1	21,3	71,5	4	duboka starost
Petrijanec	30,2	18,1	82,0	3	starost
Sračinec	26,2	16,5	80,5	3	starost
Sveti Đurđ	24,4	23,8	70,5	4	duboka starost
Sveti Ilija	26,3	19,5	77,0	3	starost
Trnovec Bartolovečki	24,3	18,6	76,0	3	starost

¹² Model vrednovanja dobnog sastava stanovništva rabi se za određivanje stupnja ostarjelosti neke populacije, a postupak bodovanja jest: udio mladih (0–19 godina) boduje se u rasponu 0,0 do 30,0 bodova – veći udio mladih boduje se većim brojem bodova, dok se udio starih (60 i više godina) boduje u rasponu 0,0 do 70,0 bodova – veći udio starih donosi manji broj bodova (obratno od bodovanja udjela mladih) (više u: Nejašmić, 2005: 191).

Grad/Općina	Udio (%)		Bodovi	Stupanj ostarjelosti	
	0-19	60+		Tip	Obilježje
Veliki Bukovec	22,7	26,6	65,0	5	vrlo duboka starost
Vidovec	26,7	19,5	77,0	3	starost
Vinica	24,4	22,7	72,0	4	duboka starost
Visoko	24,8	25,5	68,5	4	duboka starost
Varaždinska županija	24,3	21,1	73,5	3	starost
RH	23,8	21,6	72,5	4	duboka starost

Izračunato prema podacima Popisa stanovništva 2001. (www.dzs.hr)

Stvarni stupanj ostarjelosti populacije gradova/općina Varaždinske županije (2001.) predočen je kroz tipizaciju stupnja ostarjelosti, odnosno bodovanjem udjela mladih (0–19) i starih (60 i više) (tabl. 7.). Stanovništvo županije u cjelini, sa 73,5 boda, pripada 3. tipu ostarjelosti, odnosno ima obilježje starosti. Vidljiva je velika razlika u stupnju ostarjelosti stanovništva na razini gradova/općina. Čak petnaest gradova/općina pripada 3. tipu ostarjelosti, odnosno ima obilježje starosti. Najmanje ostarjelu populaciju imaju općine Petrijanec (82,0 boda) i Sračinec (80,5), o čemu svjedoči i udio stanovništva u dobnim skupinama 0–19, odnosno 60 i više godina. Na županijskoj razini općina Petrijanec ima najveći udio mladog stanovništva (30,2%), a općina Sračinec najmanji udio stare populacije (16,5%). Te su općine u posljednja tri međupopisna razdoblja bilježila pozitivan ukupni rast stanovništva, zahvaljujući ponajprije prirodnom prirastu. Stanovništvo jedanaest gradova/općina pripada 4. tipu (duboka starost). Najviši stupanj ostarjelosti imaju dvije općine, Breznički Hum (59,5 bodova) i Veliki Bukovec (65,0), koje pripadaju 5. tipu, čija populacija ima obilježje vrlo duboke starosti, te na županijskoj razini imaju najniži udio mlade populacije i jedan od najviših udjela starog stanovništva. Dugotrajno iseljavanje, odnosno ruralni egzodus, u tim je općinama bilo posebno izraženo, pa je opće kretanje broja stanovnika u svim njihovim naseljima (s iznimkom naselja Dubovica u općini Veliki Bukovec) u posljednja četiri međupopisna razdoblja imalo negativna obilježja. Takva »okrnjenost« dobne strukture stanovništva općina, koje karakterizira duboka i vrlo duboka starost, ima i imat će nepovoljan utjecaj na reprodukciju i uzrokovati daljnju prirodnu depopulaciju. U tim je područjima višegodišnjim negativnim demografskim kretanjima bitno smanjen ukupni ljudski potencijal, čime je postavljena velika prepreka budućemu uravnoteženom gospodarskom i društvenom razvoju.

ZAKLJUČAK

U posljednja četiri desetljeća starenje je u velikoj mjeri obilježilo razvoj stanovništva Hrvatske, a populacija nekih županija već ima obilježja vrlo duboke demografske starosti. Projekcije kretanja ukupnoga broja stanovnika pokazale su da će demografsko izumiranje biti temeljna odrednica budućega populacijskog razvoja Hrvatske.

Iako je ukupni populacijski razvoj Varaždinske županije sve do 1991. imao pozitivan predznak, mnoge dijelove županije već desetljećima karakteriziraju depopulacija i starenje stanovništva, što je posljedica višegodišnjih nepovoljnih demografskih kretanja koja su izravno utjecala na slabljenje populacijske baze pojedinih gradova/općina. Takva populacijska dinamika, na koju je utjecao niz povijesno-geografskih čimbenika, djelovala je na urbano-ruralnu polarizaciju u županiji, otežala ravnomjerniju naseljenost te uvelike odredila društveno-ekonomski razvoj pojedinih naselja.

Starenje stanovništva Varaždinske županije ima obilježja ubrzanog procesa. Ise-ljavanje je u velikoj mjeri utjecalo na negativna demografska kretanja i populacijsko pražnjenje mnogih naselja u Varaždinskoj županiji te, s obzirom na selektivni karakter emigracije, na poremećaj dobno-spolne strukture. Analiza sastava stanovništva prema dobi u promatranom razdoblju pokazala je da je već 1961. godine 25% gradova/općina prešlo kritičnu vrijednost indeksa starosti, a podaci za 2001., prema kojima je svaki peti stanovnik županije stariji od 60 godina, pokazali su da je stanovništvo Varaždinske županije već u podmakloj fazi starenja. Dobna je »okrnjenost« najizraženija u seoskim naseljima, koja je emigracija populacijski »ispraznila« te »odnijela« mlado i obrazovanije stanovništvo. Specifični koeficijent feminiteta Varaždinske županije po dobnim skupinama pokazao je neravnotežu prema spolu u najvitalnijim te reproduktivno i radno sposobnim dobnim skupinama, što utječe na negativno prirodno kretanje te pridonosi daljnjoj depopulaciji.

Analiza stupnja ostarjelosti populacije gradova/općina Varaždinske županije 2001. pokazala je da čak polovina gradova/općina ima obilježja duboke i vrlo duboke starosti. Stoga valja očekivati da će se produblјivanje već osjetnih razlika u kvantitativnim (broj) i kvalitativnim (struktura) obilježjima stanovništva nastaviti. Prema sadašnjim pokazateljima i uvjetima populacijskog razvoja, nerealno je očekivati obnavljanje njihova radnoga i reprodukcijjski sposobnoga kontingenta, a samim time i uravnoteženi te zadovoljavajući društveno-gospodarski život.

LITERATURA

- CRKVENČIĆ, Ivan (1956). »Hrvatsko zagorje kao emigraciono žarište«, *Geografski glasnik*, Zagreb, br. 18, str. 33–45.
- DUGAČKI, Zvonimir (1940). »Naselja i naseljenost Hrvatskog zagorja«, *Geografski vestnik*, Ljubljana, br. 16, str. 41–67.
- DUGAČKI, Zvonimir (1974). »Hrvatsko zagorje«, u: *Geografija SR Hrvatske*, knj. 2. Zagreb: Školska knjiga, str. 63–87.
- FRIGANOVIĆ, Mladen (1973–1974). »Tipovi dobnog stanovništva Hrvatske«, *Stanovništvo*, Beograd, br. 3-4(1973), 1-2(1974), str. 135–152.
- FRIGANOVIĆ, Mladen (1985). »Demografsko-strukturne karakteristike gradskih i ostalih naselja SR Hrvatske«, *Radovi*, Zagreb, br. 20, str. 3–10.
- FRIGANOVIĆ, Mladen (1990). »Stanovništvo općine Križevci«, *Geografski glasnik*, Zagreb, br. 52, str. 31–47.
- ILIĆ, Milan (1995). »Promet i socio-ekonomske značajke Varaždinske regije«, *Geografski glasnik*, Zagreb, br. 57, str. 111–120.
- ILIĆ, Milan, NJEGAČ, Dražen, OREŠIĆ, Danijel i TOSKIĆ, Aleksandar (1993). »Geografska obilježja i osobitosti Hrvatskoga zagorja«, *Gazophylacium*, Zagreb, god. 1, br. 1-2, str. 13–36.
- KURTEK, Pavao (1965). »Varaždin – funkcionalni odnosi grada i okolice«, *Geografski glasnik*, Zagreb, br. 25, str. 183–217.
- KURTEK, Pavao (1974). »Varaždinska Podravina i Međimurje«, u: *Geografija SR Hrvatske*, knj. 2. Zagreb: Školska knjiga, str. 88–124.
- NEJAŠMIĆ, Ivica (1991). *Depopulacija u Hrvatskoj – korijeni, stanje, izgledi*. Zagreb: Globus – Institut za migracije i narodnosti Sveučilišta u Zagrebu.
- NEJAŠMIĆ, Ivo (1992a). »Promjene u dobnno-spolnom sastavu stanovništva istočnojadranskog otočja (1953–1991)«, *Acta Geographica Croatica*, Zagreb, br. 27, str. 15–34.
- NEJAŠMIĆ, Ivo (1992b). »Osnovne značajke unutarnje migracije stanovništva Hrvatske 1880–1981.«, *Migracijske teme*, Zagreb, god. 8, br. 2, str. 127–140.
- NEJAŠMIĆ, Ivo (2003). »Značajke biološkog (demografskog) sastava stanovništva Hrvatske«, *Hrvatski geografski glasnik*, Zagreb, br. 65/2, str. 29–54.
- NEJAŠMIĆ, Ivo (2005). *Demogeografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*. Zagreb: Školska knjiga.
- NEJAŠMIĆ, Ivo (2008). *Stanovništvo Hrvatske: demografske studije i analize*. Zagreb: Hrvatsko geografsko društvo.
- NEJAŠMIĆ, Ivo i MIŠETIĆ, Roko (2004). »Buduće kretanje broja stanovnika Hrvatske: projekcija 2001.–2031.«, *Društvena istraživanja*, Zagreb, god. 13, br. 4-5 (72-73), str. 751–776.
- NEJAŠMIĆ, Ivo i ŠTAMBUK, Maja (2003). »Demografsko stanje i procesi u neurbanim naseljima Republike Hrvatske«, *Društvena istraživanja*, Zagreb, god. 12, br. 3-4 (65-66), str. 469–493.
- NEJAŠMIĆ, Ivo i TOSKIĆ, Aleksandar (2000). »Razmještaj stanovništva u Republici Hrvatskoj – dio općih demografskih i društveno-gospodarskih procesa«, *Geoadria*, Zadar, br. 5, str. 93–104.
- NJEGAČ, Dražen (1991). »Neki pokazatelji polariziranog razvoja Hrvatskog zagorja«, *Radovi*, Zagreb, br. 26, str. 79–98.

- NJEGAČ, Dražen (1995). »Oblici prostorne mobilnosti stanovništva Hrvatskog zagorja«, *Geografski glasnik*, Zagreb, br. 57, str. 93–109.
- PODGORELEC, Sonja i KLEMPIĆ, Sanja (2007). »Starenje i neformalna skrb o starim osobama u Hrvatskoj«, *Migracijske i etničke teme*, Zagreb, god. 23, br. 1-2, str. 111–134.
- SIĆ, Miroslav (1986). »Prometno značenje Varaždina«, *Radovi*, Zagreb, br. 21, str. 37–44.
- TOSKIĆ, Aleksandar (1993). »Starenje stanovništva Hrvatskog zagorja 1961–1991.«, *Acta Geographica Croatica*, Zagreb, br. 28, str. 173–186.
- VRESK, Milan (1979–80). »Gradovi SR Hrvatske i njihove okolice«, *Geografski glasnik*, Zagreb, br. 41-42, str. 61–70.
- VRESK, Milan (1982–83). »Neka obilježja urbanizacije SR Hrvatske 1981. godine«, *Radovi*, Zagreb, br. 17-18, str. 39–54.
- VRESK, Milan (1983). »Varaždin kao žarište urbanizacije okolice«, u: *Varaždinski zbornik – zbornik radova sa Znanstvenog skupa održanog povodom 800. godišnjice grada*. Varaždin: Skupština općine, str. 605–612.
- VRESK, Milan (1986). »Centri rada i gravitacijska područja zaposlenih u Hrvatskoj«, *Radovi*, Zagreb, br. 21, str. 13–22.
- VRESK, Milan (1988). »Dnevna pokretljivost zaposlenih i urbanizacija Varaždinske regije«, *Radovi*, Zagreb, br. 23, str. 35–42.
- VRESK, Milan (1990). »Struktura dnevnih migranata zaposlenih kao pokazatelj razvijenosti dnevnih urbanih sistema Hrvatske«, *Geografski glasnik*, Zagreb, br. 52, str. 1–11.
- VRESK, Milan (1996). »Urbanizacija i polarizirani razvoj Hrvatske«, u: Zlatko Pepeonik (ur.). *Zbornik radova I. Hrvatskog geografskog kongresa*. Zagreb: Hrvatsko geografsko društvo, str. 66–73.
- VRESK, Milan (2002). *Grad i urbanizacija*. Zagreb: Školska knjiga.
- WERTHEIMER-BALETIĆ, Alica (1996). »Demoreprodukcijski procesi u Hrvatskoj«, u: Franka Vojnović i dr. (ur.). *Nacionalni program demografskog razvitka*. Zagreb: Ministarstvo razvitka i obnove, str. 55–75.
- WERTHEIMER-BALETIĆ, Alica (1999). *Stanovništvo i razvoj*. Zagreb: Mate.
- WERTHEIMER-BALETIĆ, Alica (2004). »Depopulacija i starenje stanovništva – temeljni demografski procesi u Hrvatskoj«, *Društvena istraživanja*, Zagreb, god. 13, br. 4-5(72-73), str. 631–651.
- ŽULJIĆ, Stanko (1974). »Stanovništvo Središnje Hrvatske«, u: *Geografija SR Hrvatske*, knj. 1. Zagreb: Školska knjiga, str. 93–136.

Dubravka SPEVEC

Population Ageing in Varaždin County from 1961 to 2001

SUMMARY

Population ageing and depopulation are dominant demographic processes in Croatia. The paper analyzes population ageing and old age degree of Varaždin County in the 1961-2001 period on the administrative level of towns/municipalities. Emigration has had a long-lasting influence leading to negative demographic trends and population loss in many of the towns/municipalities in Varaždin County, thereby having essentially weakened their demographic base and total human potential, important for the overall development and (re)valorization of this area. Although the County has type 3 (old population) characteristics according to the level of population ageing, almost half of the towns/municipalities show characteristics of very old and extremely old population. According to 1961 census data, 25 per cent of the administrative-territorial units of Varaždin County had already passed the “critical” value of the ageing index. The 2001 data showed that the population was already in the advanced ageing stage and every fifth resident of the County was older than 60, respectively. The age structure “curtailment” of the majority of the towns/municipalities in Varaždin County will have adverse influence on (bio)reproduction and will cause further depopulation, thus representing a great obstacle for future balanced economic and social development.

KEY WORDS: Varaždin County, depopulation, population ageing, age-sex structure

Dubravka SPEVEC

Le vieillissement de la population de la préfecture de Varaždin de 1961 à 2001

RÉSUMÉ

Le vieillissement ainsi que la dépopulation est le processus démographiques majeur en Croatie. Ce texte analyse le vieillissement démographique en général et le stade de vieillissement de la population de la préfecture de Varaždin dans la période allant de 1961 à 2001, au niveau administratif des villes/communes. L'émigration a eu une influence négative sur les mouvements démographiques à long terme, et a causé de perte de population qui a affecté de nombreuses villes/communes de la préfecture de Varaždin. Il en est résulté par de l'affaiblissement de leur base démographique et aussi de leur potentiel humaine, importantes pour le développement et la (ré)valorisation de cet espace dans son ensemble. Bien que la population de cette région, en raison du niveau de vieillissement, fasse partie du 3ème type (la vieillesse), presque la moitié de la population des villes/communes présente les caractéristiques d'un âge avancé et très avancé. Déjà en 1961 les résultats du recensement ont montré que 25% des collectivités locales de la préfecture de Varaždin avaient dépassé le stade réputé « critique » de l'indice de vieillissement. En 2001 les données portant sur la population de la région montraient qu'elle était dans une phase encore plus prononcée de vieillissement, étant donné qu'un habitant sur cinq dans la région avait plus de 60 ans. « L'anomalie » de la structure par âge de la population dans la plupart des villes/communes de la préfecture de Varaždin se répercutera défavorablement sur la reproduction et être cause de la dépopulation naturelle dans

l'avenir, ce qui représente une entrave considérable pour un développement économique et social harmonieux et équilibré dans le futur.

MOTS CLÉS : la préfecture de Varaždin, dépopulation, vieillissement de la population, structure par âge et par sexe